

En utskrift från Dagens Nyheters nätupplaga, DN.se, 2015-11-16 11:08:38

Artikelns ursprungsadress: <http://www.dn.se/ledare/kolumner/lars-calmfors-darfor-provocerar-ekonomipriset/>

Lars Calmfors: Därför provocerar ekonomipriset

Publicerad 2015-10-15 00:00

Det var inte uppenbart att man borde knyta ekonomipriset till de ursprungliga Nobelprisen. Men när det skett och fungerat bra finns starka skäl för att fortsätta.

Angus Deaton tilldelades i måndags Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne, det som brukar benämnas ekonomipriset eller "Nobelpriset i ekonomi", för sin "analys av konsumtion, välfärd och fattigdom".

Utdelandet av ekonomipriset leder reflexmässigt till mer eller mindre ogenomtänkta förslag om att priset bör avskaffas. I år var det statsvetarprofessorn Bo Rothstein som ifrågasatte priset (DN 11/10). Motiveringen var följande. Korruption är ett stort samhällsproblem. Det finns några forskningsresultat som kan tyda på att ekonomutbildade är mer benägna att involveras i korruption än andra. Därför strider ett ekonomipris kopplat till Nobels namn mot stadgandet i hans testamente att priser ska tilldelas "dem som under det förlupna året hafva gjort menskligheten den största nytta".

Rothsteins ifrågasättande av ekonomipriset tillhör de mer krystade. Men det finns ändå skäl att reflektera över varför priset så ofta provocerar till kritik.

Ett skäl kan vara att ekonomisk vetenskap – och andra samhällsvetenskaperna – inte är lika precisa som naturvetenskaperna. Det ligger förstås i sakens natur att ekonomiska samband, som ju avser mänskligt beteende, inte kan vara lika definitiva som lagar inom fysik och kemi. Sambanden kan se olika ut under olika förhållanden. Lika fullt behövs systematisk kunskap om såväl mikroekonomiska fenomen, det vill säga om hur enskilda hushåll och företag agerar i olika situationer, som makroekonomiska bestämningsfaktorer för till exempel arbetslöshet, inkomstfördelning och ekonomisk utveckling.

Man kan rentav hävda att forskning är svårare i ekonomi och annan samhällsvetenskap än i naturvetenskap just därför att det är så många faktorer som påverkar mänskligt beteende. Hur som helst är det en orimlig ståndpunkt att samhällsvetenskap är mindre vetenskaplig än naturvetenskap. Det är i stället forskning som måste bedrivas med delvis andra metoder.

Ett andra skäl till att ekonomipriset ifrågasatts är att kritiker ofta blandat ihop pristagares vetenskapliga bidrag med deras verksamhet som samhällsdebattörer. Det gäller till exempel Milton Friedman och Paul Krugman: den ene debattör på politikens högersida, den andre på dess vänstersida.

Men priset ges för specifika vetenskapliga insatser som analys av hur privat konsumtion bestäms eller av drivkrafterna för utrikeshandel. Dessa bidrag förminsas inte av om forskarna även deltar i samhällsdebatten med mer eller mindre kontroversiella ståndpunkter. Det är inte förvånande att nationalekonomer och andra samhällsvetare gör detta mer än naturvetare, eftersom deras forskningsfält just gäller samhällsfrågor.

En tredje kritik är att ekonomipriset inte är något "riktigt" Nobelpris och därför inte borde få låna glans från dem. Invändningen är korrekt i meningen att Alfred Nobel aldrig föranstaltade om ett sådant pris. Det tillkom i stället genom en donation från Riksbanken 1968. Prisbesluten fattas emellertid av Kungliga Vetenskapsakademien (KVA) enligt samma principer som för besluten i fysik och kemi, det vill säga efter ett grundligt utredningsarbete baserat på rapporter från ledande forskare världen över.

Man kan förstås tycka att det var långsökt att knyta ekonomipriset till de ursprungliga Nobelprisen. Om jag då hade varit ledamot av KVA, är det inte säkert att jag hade röstat ja till projektet. Men nu har priset funnits i snart 50 år och förvärvat ett gott internationellt rykte. Det gynnar svensk forskning i allmänhet och samhällsvetenskaplig sådan i synnerhet. Ekonomipristagarna har inom den egna professionen snarast varit mindre kontroversiella än de naturvetenskapliga pristagarna inom sina områden. Detta är starka pragmatiska argument för varför ekonomipriset bör bestå. Omvärlden skulle knappast förstå rationaliteten i att avskaffa ett väl fungerande pris.

Det hävdas ibland att det inte finns något skäl till varför ekonomi ska vara den enda samhällsvetenskapen med den status som Nobelpriskopplingen ger. Detta argument är lätt att förstå. Ekonomisk vetenskap är bara en av många infallsvinklar som behövs för att analysera samhällsproblem. Men återigen är ekonomipriset det

samhällsvetenskapliga "Nobelpris" som har instiftats. Och det är lätt att se svårigheterna med ett bredare samhällsvetenskapligt pris som skulle kräva att man väger insatser i olika discipliner mot varandra. Däremot är det välkommet att ekonomipriset gradvis vidgats så att också närliggande insatser i statistik, ekonomisk historia, statskunskap och psykologi belönats.

Min slutsats är enkel. Det var inte uppenbart varför ett ekonomipris skulle inrättas. Men när det väl skett och visat sig fungera bra, är det svårt att se några goda skäl att lägga ner priset. Tvärtom är det förvånande att så många genom åren ägnat kraft åt att argumentera mot priset i stället för att till exempel försöka få till stånd andra priser på andra vetenskapsområden. Det är svårt att undgå misstanken om någon form av avundsjukemotiv – tyvärr ett område som ekonomisk vetenskap inte har så mycket att säga om.

Lars Calmfors

Lars Calmfors är professor emeritus i internationell ekonomi, forskare vid IFN och ordförande i Arbetsmarknadsekonomiska rådet.

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt.